

PIOTR TELUSIEWICZ¹

Dowód z zeznań świadka w formie pisemnej – praktyczne aspekty dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu²

Wpłynął: 21.01.2020. Akceptacja: 25.02.2021

Streszczenie

Od dnia 7 listopada 2019 r. obowiązuje przeważająca część przepisów zawartych w ustawie z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. Wśród wielu rewolucyjnych zmian w zakresie prowadzenia postępowania procesowego warto zwrócić uwagę na treść dodanego art. 271¹ k.p.c. Dotyczy on sposobu przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka, ale w innej niż dotychczasowej i tradycyjnej formie ustnej. Przedmiotowe opracowanie zawiera rozważania w przedmiocie praktycznych problemów związanych z dopuszczeniem i przeprowadzeniem dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej. Podejmowane są kwestie skierowania do świadka odpowiednich wezwań, formularzy, pouczeń oraz listy pytań, na które świadek ma udzielić pisemnej odpowiedzi. Ponadto proponowane są praktyczne rozwiązania, tak aby ten nowy przepis prawny był przez sąd stosowany, a tym samym przyczynił się do zwiększenia sprawności postępowania. Przedmiotowe opracowanie, przedłożone do publikacji w styczniu 2020 r., stanowi niejako wstępną propozycję podjęcia naukowej i praktycznej dyskusji odnośnie zasadności wprowadzenia opisywanego rozwiązania oraz jego skutecznego wykorzystania.

Słowa kluczowe: dowód, świadek, zeznania, forma pisemna.

¹ Dr hab. Piotr Telusiewicz – Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (Polska); sędzia Sądu Okręgowego w Lublinie; e-mail: telusiewicz@gmail.com. ORCID: 0000-0003-1401-7658.

² Badania nie są finansowane przez żadną instytucję.

PIOTR TELUSIEWICZ

Witness Testimony in Written Form – Practical Aspects of Admissibility and Examination of Evidence³

Abstract

Since 7th November 2019 most provisions of *The Act of 4th July 2019 on Amendments to the Code of Civil Procedure and on Amendments to the Other Acts* have been applied. Among many revolutionary changes to the rules on conducting trial proceedings, worth noticing is the content of the Code of Civil Procedure Art. 2711. It concerns the admissibility of evidence that differs from traditional oral form. This paper discusses the practical problems in admissibility and examination of evidence from witness testimony in written form. The issues summoning of the witness, forms, cautions and list of questions that are demanded to be answered in a witness statement are also addressed here. Furthermore, there are proposals of practical arrangements, so this new provision would be applied by court, therefore it would contribute to the efficiency of judicial procedures. This article published in January 2020 is considered to be the preliminary proposal to academic and practical discussion about legitimacy of implementation of described solution and its effective use.

Keywords: evidence, witness, testimony, written form.

³ The research project is not financed by any institution.

Wprowadzenie

W dniu 7 listopada 2019 r. weszła w życie ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁴. Wśród wielu rewolucyjnych zmian w zakresie prowadzenia postępowania procesowego można zwrócić uwagę na nowy art. 271¹ k.p.c.⁵ Dotyczy on sposobu przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej, a jego treść brzmi następująco: „Świadek składa zeznanie na piśmie, jeżeli sąd tak postanowi. W takim przypadku świadek składa przyrzeczenie przez podpisanie tekstu przyrzeczenia. Świadek jest obowiązany złożyć tekst zeznania w sądzie w terminie wyznaczonym przez sąd. Przepisy art. 165 § 2, art. 274 § 1 i art. 276 stosuje się odpowiednio”.

W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej⁶ nie wskazano istotnych podstaw dla wprowadzenia tego rodzaju rozwiązania. Można tam odnaleźć następujące stwierdzenia: „Wypracowanie szczegółowych zasad stosowania tej instytucji, w szczególności trybu odbierania takich zeznań i wymogów względem nich, należy pozostawić praktyce. Należy się spodziewać, że już po kilku latach stosowania tej instytucji wykształcą się w praktyce wymogi uznania tak złożonych zeznań za wartościowy dowód”.

W związku z powyższym, przedmiotowe opracowanie (przedłożone do publikacji w styczniu 2020 r.) zmierza do przedstawienia kwestii dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej, szczególnych czynności sądu i stron w tym zakresie, a w dalszej konsekwencji do zaproponowania praktycznych rozwiązań mających na celu skuteczne (mające wartość dowodową) przeprowadzenie tego dowodu. W ocenie autora kilkuletni okres oczekiwania (na wykształcenie się w praktyce przywołanych wyżej wymogów) nie przystaje do obecnie istniejącej i dynamicznie zmieniającej się praktyki. Współczesny sposób stosowania przepisów procesowych przez sądy powszechne oraz innowacyjne podejście pełnomocników procesowych do wprowadzonych zmian z pewnością wymagają, by właśnie przepisy z zakresu postępowania dowodowego traktować jako te, które mogą wpływać na przyspieszenie postępowań sądowych.

⁴ Dz.U. z 2019 r., poz. 1469.

⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 z późn. zm.).

⁶ Druk nr 3137, www.sejm.gov.pl (dostęp: 1.10.2019).

Postanowienie dowodowe

Marcin Dziurda wskazuje, że: „*De lege lata* wybór formy przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka należy do sądu, wnioski stron w tym zakresie nie są dlań wiążące. Zgodnie z 236 § 1 k.p.c. w postanowieniu o dopuszczeniu dowodu sąd oznacza środek dowodowy. W razie dopuszczenia dowodu z zeznań świadka sąd powinien doprecyzować, w jakiej formie – pisemnej czy ustnej – ma być on przeprowadzony”⁷.

Z powyższym stanowiskiem należy się zgodzić. Sposób sformułowania przez sąd postanowienia o dopuszczeniu takiego dowodu powinien być zatem następujący: „sąd postanowił dopuścić dowód z pisemnych zeznań świadka XY na okoliczności...”.

Jeszcze raz należy powtórzyć, że opisywana forma przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka zależy tylko i wyłącznie od sądu. W jakich przypadkach sąd powinien wydać takie właśnie postanowienie? Nie ulega wątpliwości, że forma ta będzie właściwa dla następujących przypadków:

- ❑ świadek przebywa za granicą, a termin jego powrotu nie jest określony,
- ❑ świadek zamieszkuje w miejscowości położonej w znacznej odległości od sądu właściwego,
- ❑ świadek nie może się stawić na rozprawę z racji na przeszkody natury rodzinnej, zdrowotnej itp.,
- ❑ świadek wykonuje pracę utrudniającą mu stawiennictwo na rozprawie.

Przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej stanowi także alternatywę dla art. 263 k.p.c. Według tego przepisu świadka, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się usunąć przeszkody⁸, przesłuchuje się w miejscu jego pobytu. We wskazanych przypadkach sąd może rozważać, by bezpośrednio przesłuchanie świadka zastąpić zeznaniami w formie pisemnej. Nie ulega wątpliwości, że w tej kwestii powinny się też wypowiedzieć strony postępowania, a zwłaszcza ta strona, która składała wniosek o przeprowadzenie dowodu. Na stronie ciąży bowiem obowiązek, zgodnie z art. 235¹ k.p.c., oznaczenia dowodu w sposób umożliwiający przeprowadzenie

⁷ M. Dziurda, *Komentarz do art. 271¹ k.p.c.*, [w:] T. Zembrzusi (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, Tom I i II*, Warszawa 2020, Lex.

⁸ Na interesujący aspekt w tym przypadku zwróciła uwagę K. Ziemiainin. Wskazała, iż za przeszkodę uważa się również przebywanie świadka w zakładzie karnym. W kontekście omawianych problemów może to stanowić ciekawe zagadnienie do rozważenia. Por. K. Ziemiainin, *Komentarz do art. 263 k.p.c.*, [w:] T. Zembrzusi (red.), op. cit.

go. Wydaje się, że w ramach „oznaczenia dowodu” strona obowiązana jest wskazać sądowi istnienie okoliczności, o których mowa w art. 263 k.p.c.

Rozważając problematykę przeszkód faktycznych do złożenia zeznań przez świadka, nie można pominąć odniesienia do art. 272¹ k.p.c. Według tego przepisu, jeżeli sąd poweźmie wątpliwości co do zdolności spostrzegania lub komunikowania spostrzeżeń przez świadka, może zarządzić przesłuchanie go z udziałem biegłego lekarza lub psychologa, a świadek nie może się temu sprzeciwić. Jeśli w toku postępowania (nawet bez skonkretyzowanego wniosku strony) dojdzie do rozważania przez sąd możliwości wydania postanowienia o dopuszczeniu dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej, to strona, która posiada informacje o okolicznościach obciążających świadka, powinna je sądowi przedstawić. W takim przypadku sąd nie powinien rozważać formy pisemnej zeznań świadka. Czym innym jest natomiast problem dowiedzenia się przez sąd o tego typu okolicznościach już po złożeniu przez świadka pisemnych zeznań. W takim przypadku najwłaściwszym rozwiązaniem wydaje się wezwanie świadka do stawienia się i ponowne przesłuchanie go w trybie art. 272¹ k.p.c.

Jeszcze raz należy powtórzyć, iż wiedzę co do powyższych okoliczności sąd uzyskuje przede wszystkim od stron postępowania. Weryfikacja prawdziwości wskazanych przez strony przeszkód związanych ze stawiennictwem świadka należy oczywiście do sądu. W przypadku przeszkód do stawiennictwa świadka związanych z określonym krajem lub miejscowością sąd przy dokonywaniu oceny zasadności zastosowania opisywanej formy będzie się przede wszystkim kierował kryterium odległości. Tak obiektywnym kryterium sąd nie dysponuje w przypadku przeszkód natury rodzinnej, zdrowotnej itp. W tej sytuacji sąd nie ma formalnoprawnych możliwości, by dokonać skutecznej weryfikacji tych przeszkód.

Jak zaznaczono powyżej, odnosząc się do wydania przez sąd postanowienia dowodowego, „wnioski stron w tym zakresie nie są dlań wiążące”. Krótki opis przeszkód związanych ze stawiennictwem świadka wskazuje jednak, że sąd, nie będąc związany wnioskiem procesowym strony⁹, jest związany informacjami strony w przedmiocie przeszkód do stawiennictwa świadka. W ten sposób strona może niejako pośrednio wpływać na wydanie postanowienia o dopuszczeniu dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej. Takie zaś postępowanie strony pozostaje w wyraźnej sprzeczności z zasadami wynikającymi z przepisów o wzywaniu i przesłuchiwanie świadków.

We wprowadzeniu do przedmiotowego opracowania odniesiono się do potrzeby wypracowania w praktyce szczególnych zasad stosowania opisywanej instytucji.

⁹ Por. uwagi w zakresie art. 271¹ k.p.c. w: A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 205¹–424¹²*, Warszawa 2019, Legalis.

Wydaje się, że pierwszym zadaniem praktyki sądowej będzie wypracowanie kryteriów weryfikacji tych szczególnych wniosków dowodowych stron, a w konsekwencji wydawanie ich, przy właściwej weryfikacji postanowienia dowodowego.

Zwiększenie sprawności postępowania w sprawie

Niewątpliwie, dowód z zeznań świadka w formie pisemnej może stanowić usprawnienie postępowania. Jednak możliwość jego przeprowadzenia sąd musi skonfrontować z art. 264 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem kolejność przesłuchania świadków oznacza przewodniczący. Świadkowie, którzy nie złożyli jeszcze zeznań, nie mogą być obecni przy przesłuchaniu innych świadków. Małgorzata Sieńko, komentując art. 264 k.p.c., zaznaczyła, że w celu uniknięcia wpływania wzajemnie na swoje zeznania świadkowie powinni być przesłuchiвани pojedynczo i pod nieobecność innych świadków¹⁰.

Biorąc pod uwagę to, co zostało wspomniane powyżej, przeprowadzenie dowodu z pisemnych zeznań świadka przy zachowaniu wytycznych zawartych w art. 264 k.p.c., może okazać się problematyczne. Dotyczyć to będzie zwłaszcza sytuacji, w których świadek mający złożyć zeznania na piśmie został wskazany w jednym wniosku dowodowym z innymi świadkami i dotyczy go ta sama teza dowodowa. W takim przypadku, bez względu na zastosowaną kolejność, świadkowie mogą przekazywać sobie informacje dotyczące przesłuchania (zwłaszcza wtedy, kiedy świadkowie są ze sobą spokrewnieni).

Przy uwzględnieniu powyższego zarzutu należy wskazać, iż przeprowadzenie dowodu z pisemnych zeznań świadka powinno być rozważane przede wszystkim w sytuacji, gdy we wniosku dowodowym dla tego właśnie świadka wskazano odrębną tezę dowodową (która nie jest tożsama przedmiotowo z tezami wskazanymi w innych wnioskach). Ponadto, zastosowanie tej formy zeznań świadka może być rozważane, kiedy z przebiegu i okoliczności sprawy wynika, że świadkowie nie będą się konsultowali ze sobą (przykładowo, gdy są względem siebie obcymi osobami).

Można jeszcze rozważyć wydanie postanowienia o dopuszczeniu dowodu z zeznań wszystkich świadków w formie pisemnej. W pewnym sensie takie rozwiązanie spełnia wytyczną zawartą w pierwszym zdaniu art. 264 k.p.c. Z pewnością też spełnia wytyczną z drugiego zdania tegoż artykułu. Nie gwarantuje

¹⁰ M. Sieńko, [w:] M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 480. Por. również wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 6 lipca 2017 r., I ACa 1026/16, Lex nr 2441528.

jednak braku wzajemnej komunikacji świadków, co może prowadzić do podejmowania prób wywierania wzajemnego wpływu na zeznania. Zatem proponowane rozwiązanie należy stosować rozważnie, po szczegółowej weryfikacji wzajemnych powiązań i stosunków łączących poszczególnych świadków. W przypadku sądu jest to zdecydowanie utrudnione, choć pomocne w tym zakresie mogą okazać się okoliczności sprawy przedstawione przez strony, wiedza o przedmiocie miejsca pobytu świadków, a także rozpoznane (lub wiadome) stosunki prawnorodzinne panujące między świadkami.

Odnosząc się natomiast do art. 265 k.p.c., można dopuszczać możliwość odpowiedniego zastosowania tego przepisu do dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej. Przepis ten stanowi, iż do przesłuchania świadka niewładającego dostatecznie językiem polskim sąd może przybrać tłumacza. W kontekście omawianej problematyki można wskazać trzy możliwe etapy przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej. Etap pierwszy to przesłanie do świadka przetłumaczonych już formularzy oraz pytań. Etap drugi – złożenie przez świadka pisemnych zeznań w języku obcym. Etap trzeci to przygotowanie tłumaczenia i zapoznanie się z treścią zeznań przez sąd i strony. Przy tym, należy wskazać, że inaczej niż w typowej formule przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej, rozważa się element sprawności postępowania oraz jego kosztów. Po pierwsze, trzeba mieć na względzie, iż ten sposób przeprowadzenia dowodu może wydłużyć postępowanie. Po drugie, wystąpią w tym przypadku dodatkowe wydatki procesowe związane z wynagrodzeniami tłumacza. Po trzecie, istnieje większe ryzyko konieczności powtórzenia dowodu z zeznań świadka, który składając pisemne zeznania, zrobił to własnoręcznie, ale nieczytelnie.

Problem stosowania art. 266 § 1 i 2 k.p.c.

Warto w tym miejscu zastanowić się nad kwestią praktycznego zastosowania art. 266 § 1 k.p.c., który stanowi, że przed przesłuchaniem świadka uprzedza się go o prawie odmowy zeznań i odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań. W przypadku dopuszczenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej udzielenie tego pouczenia wydaje się być znacznie utrudnione.

Wspomniane utrudnienie nie dotyczy jednak sposobu udzielenia pouczenia. Można uznać, iż w przypadku omawianej formy dowodu należy świadkowi przesłać właściwe treściowo pouczenie. Na marginesie trzeba zauważyć, że tego typu pouczenie to jeden z wielu dokumentów przesyłanych do świadka. Do tego problemu autor jeszcze nawiąże w niniejszym opracowaniu. Wracając do kwestii

pouczenia, należy wskazać, iż tekst pouczenia powinien¹¹ przywoływać treść art. 266 § 1 k.p.c., 261 k.p.c. i art. 233 k.k.¹². Powinien również zawierać formułę oświadczenia świadka składanego w trybie art. 261 k.p.c., przykładowo: „na podstawie art. 261 § 1 k.p.c. korzystam z prawa do odmowy zeznań z tej racji, że ...”. Świadek składający tego typu oświadczenie powinien je podpisać i odesłać do sądu. W praktyce świadkowie, pomimo istnienia przesłanek z art. 261 k.p.c., nie korzystają nader często z przysługującego im prawa odmowy zeznań. Oznacza to, że w takim przypadku świadek powinien poinformować na piśmie sąd, że nie korzysta z przysługującego mu prawa. Nie można domniemywać takiej decyzji świadka jedynie z faktu złożenia przez niego pisemnych zeznań.

Przywołane już wyżej utrudnienia w zakresie udzielania pouczenia można dostrzec również w nieco innym kontekście stosowania art. 261 k.p.c. W przypadku przeprowadzania dowodu z zeznań świadka w formie ustnej, to sąd dokonuje oceny, czy świadek ma prawo odmówić zeznań (na podstawie § 1 wskazanego przepisu). Sąd dokonuje tej oceny poprzez weryfikację przesłanek w kontekście treści określonych twierdzeń świadka (przykładowo co do pokrewieństwa świadka i strony). Natomiast w przypadku dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej to sam świadek będzie dokonywał takiej oceny. Dostrzec można w tym przypadku ewentualne problemy: niezrozumienie przez świadka treści art. 261 k.p.c. (przykładowo w zakresie trudniejszych dla świadków sformułowań takich jak np. „... o prawa stanu”), niewłaściwe zakwalifikowanie istniejącego stosunku prawnorodzinnego (zwłaszcza w zakresie powinowactwa) świadka i strony.

Większe trudności dotyczą praktycznego sposobu skorzystania przez świadka z prawa do odmowy na zadane pytanie (na podstawie § 2 wskazanego przepisu). W tym przypadku, świadek odpowiadający na szereg zadanych mu pisemnie pytań powinien zamiast odpowiedzi na pytanie użyć wskazanej mu przykładowo formuły, tj. „na podstawie art. 261 § 2 k.p.c. odmawiam odpowiedzi na zadanie pytanie z tej racji, że...”. Oczywiście świadek winien zamiast odpowiedzi na pytanie obszernie uzasadnić wystąpienie przesłanek, o których mowa w art. 261 § 2 k.p.c. Zatem i w tym przypadku występuje ponownie problem dokonania oceny (czyni to świadek, a nie sąd) zasadności skorzystania przez świadka z prawa do odmowy odpowiedzi na zadane pytanie.

Nie ulega wątpliwości, że podobne problemy dotyczą zastosowania art. 266 § 2, który stanowi, że przesłuchanie rozpoczyna się od zadania świadkowi pytań dotyczących jego osoby oraz stosunku do stron. W tym przypadku zachodzi konieczność przygotowania i przesłania do świadka formularza, w którym wpisze

¹¹ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2002 r., III KKN 342/99, Lex nr 53902.

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1950 z późn. zm.).

on: imię i nazwisko, wiek, zawód, oświadczenie co do niekaralności (lub karalności) za składanie fałszywych zeznań, numer PESEL, serię i numer dowodu tożsamości oraz określi swój stosunek do stron (w zakresie pokrewieństwa, powinowactwa lub innego stosunku prawnorodzinnego). Wydaje się, że w tym przypadku dostrzegalny jest nadmierny formalizm w przeprowadzeniu dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej. Należałoby się zastanowić nad możliwością uproszczenia stosowania wymienionych przepisów (poprzez kolejną nowelizację tych przepisów) lub nad wprowadzeniem jednolitego dla całego sądownictwa powszechnego formularza (zawierającego rubryki, treści przykładowych oświadczeń i pouczenia), który byłby wysyłany do świadków i przez nich odsyłany.

Problem stosowania art. 266 § 3 k.p.c.

Zgodnie z nową treścią art. 266 § 3 k.p.c. jeżeli świadek ma składać zeznania, odbiera się od niego przyrzeczenie, po pouczeniu go o znaczeniu tego aktu. Badany art. 271¹ k.p.c. wskazuje na formę odbioru przyrzeczenia, tj. formę pisemną. Świadek musi więc podpisać tekst przyrzeczenia. Będzie to oznaczać, iż do świadka należy przesłać gotowy tekst przyrzeczenia określony w art. 268 k.p.c. wraz z miejscem na podpis (wydaje się, że właściwości podpisu muszą być na wzorze określone dodatkowo: własnoręczny, czytelny). Zasadnym byłoby opracowanie dla całego sądownictwa powszechnego jednego formularza służącego do odbioru takiego właśnie przyrzeczenia świadka. Z pewnością wyeliminowałyby to praktyczne rozbieżności w przedmiocie oceny formalnej składanych zeznań.

Ponadto, jak sygnalizowano już powyżej, zasadne jest, aby na formularzu przyrzeczenia znalazło się pouczenie o znaczeniu tego aktu. Tego typu pouczenie może wyczerpać powołanie się na art. 233 k.k. i art. 267 k.p.c.

W tym miejscu warto nawiązać do wskazanego powyżej art. 267 k.p.c. Stosowanie tego przepisu w kontekście przeprowadzenia dowodu z pisemnych zeznań świadka może okazać się zdecydowanie utrudnione. Sąd nie ma bowiem możliwości zbadania wieku świadka (nie weryfikuje dowodu tożsamości, a do wniosku dowodowego strona nie dołącza numeru PESEL świadka). Musi zatem opierać się na oświadczeniu strony w tym zakresie. Z pewnością strony nie mają wiedzy co do skazania świadka wyrokiem prawomocnym za fałszywe zeznania. Oznaczać to będzie, że w formularzu przyrzeczenia przesyłanym do świadka powinny się znaleźć dwa pytania, na które świadek powinien odpowiedzieć, a odpowiedź potwierdzić podpisem. Można wskazać dwa przykładowe pytania: „Ile lat ma świadek?” oraz „Czy świadek został skazany wyrokiem prawomocnym za fałszywe zeznania?”.

Pozostając przy art. 267 k.p.c., należy wskazać, że odrębnym zagadnieniem pozostaje zwolnienie świadka za zgodą stron przez sąd od złożenia przyrzeczenia. W tym przypadku sąd po wydaniu postanowienia o dopuszczeniu dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej powinien uzyskać stanowiska stron w przedmiocie zgody na zwolnienie (bądź nie) świadka od złożenia przyrzeczenia. Stanowiska stron winny być zawarte w protokole rozprawy. Jeśli sąd za zgodą stron zwolni świadka od złożenia przyrzeczenia, to do świadka nie powinien być przesyłany formularz zawierający tekst przyrzeczenia i stosowne pouczenia. W takiej sytuacji do świadka należy przesłać informację o zwolnieniu przez sąd od złożenia przyrzeczenia.

Może się również zdarzyć, że świadek, który składał zeznania pisemnie, będzie składał ponownie zeznania, przykładowo jeszcze na inne okoliczności związane ze sprawą. Może się to odbywać zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej. Przed omawianą nowelizacją zastosowanie znajdował w takim przypadku (oczywiście jedynie w odniesieniu do formy ustnej zeznań) art. 270 k.p.c. Stanowił on, iż w razie powtórnego przesłuchania świadka przypominało mu się poprzednio złożone przyrzeczenie. Uchylenie tego przepisu z dniem 7 listopada 2019 r. należy ocenić pozytywnie. Treść udzielanych pouczeń i sposób ich dokonywania przemawia za brakiem konieczności przypominania świadkowi o przeprowadzonym akcie przyrzeczenia.

Na marginesie poczynionych rozważań można wskazać na stanowisko doktryny odnoszące się do tekstu przyrzeczenia, które ma podpisać świadek. Wskazano, że określona rota przyrzeczenia zawierająca sformułowanie „będę mówił szczerą prawdę” jest niedostosowana do zeznań świadka na piśmie¹³. Co do zasady, jest to uwaga słuszna. Wydaje się jednak, że dla praktyki uwaga ta ma znaczenie drugorzędne. Wynikający z domysłu z tak sformułowanego stanowiska wnioski o konieczności istnienia dwóch odmiennych treściowo rot przyrzeczenia wydaje się być niepotrzebny. Tym bardziej, że jeszcze przed nowelizacją, istniał (i nadal tak jest) przecież przepis art. 269 § 2 k.p.c., który wskazuje, że niemi i głusi składają przyrzeczenie przez podpisanie jego tekstu lub przy pomocy biegłego. Zatem przejaw przywołanego „niedostosowania” funkcjonował w sądownictwie powszechnym przed zmianami k.p.c.

Analiza problematyki stosowania art. 266 § 3 k.p.c. wywołuje zatem istotne wątpliwości w przedmiocie formalnych aspektów przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej. W kontekście powyższego sądy powszechne wraz

¹³ Patrz: Komentarz do art. 2711 k.p.c. w: J. Gołaczyński, D. Szostek (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, Warszawa 2019, Legalis.

z Ministerstwem Sprawiedliwości powinny wypracować jednolite formularze przesyłane do świadków oraz jednolite teksty pouczeń i dodatkowych informacji (czy też pytań formalnych) zawartych na wymienionych formularzach. Powraca zatem postulat postawiony we wcześniejszej części przedmiotowego opracowania (wymieniony przy rozważaniu problematyki związanej ze stosowaniem przepisu art. 266 § 1 i 2 k.p.c.).

Zasadność przygotowania listy pytań do świadka

Zgodnie z art. 271 § 1 k.p.c. świadek składa zeznania ustnie, zaczynając od odpowiedzi na pytania przewodniczącego „co” i „z jakiego źródła” wiadomo mu w sprawie, po czym sędziowie i strony mogą w tymże przedmiocie zadawać mu pytania. Stanowiska prezentowane w kontekście tego przepisu wskazują, iż art. 271 nie może być zastosowany do przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej¹⁴. Należy się zgodzić z takim poglądem, ale jednocześnie rozwiązania przewidziane w tym przepisie można wykorzystać przy przeprowadzeniu dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej.

Można bowiem uznać, że sąd (przewodniczący oraz sędziowie) oraz strony muszą przygotować listę pytań, na które świadek musi pisemnie odpowiedzieć. Tego typu sposób postępowania spotyka się jednak z krytyką. Wskazuje się bowiem, że można tak rozbudowywać tezę dowodową, iż przekształci się ona w długą listę szczegółowych pytań. Uważa się jednak, że nie zapewni to możliwości tzw. dopytywania świadka, czyli zadawania – w reakcji na jego odpowiedzi – pytań uzupełniających¹⁵. Ta krytyka jest uzasadniona, choć nie można ostatecznie negować możliwości przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej tylko ze względu na niemożność zadania pytań uzupełniających. Mogą być one przecież zadane w dalszej kolejności, przy ponownym wezwaniu świadka do złożenia zeznań (przykładowo w sytuacji, gdy strony po zapoznaniu się z zeznaniami chcą zadać świadkowi pytania uzupełniające). Zaproponowana kolejność czynności, w tym tych uzupełniających, nie wpływa negatywnie na sprawność postępowania. Można przyjąć założenie, iż przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej będzie dotyczyło tych spraw, w których przewodniczący będzie przewidywał maksymalne ograniczenie terminów rozpraw i skumulowanie wszystkich czyn-

¹⁴ M. Dziurda, op. cit.

¹⁵ Komentarz do art. 2711 k.p.c. w: T. Szanciło (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. Art. 1–505*³⁹. Tom I, Warszawa 2019, Legalis. Por. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 8 czerwca 2018 r., I ACa 997/16, Lex nr 2535401.

ności dowodowych w ustalonym ze stronami okresie czasowym. Zasadnym również jest, aby przed wysłaniem wezwania do świadka, zarówno przewodniczący, sędziowie, jak i strony, przygotowali listę pytań do świadka. W takiej sytuacji, można w wezwaniu zobowiązać świadka do oddzielnej odpowiedzi na każde z pytań z danej listy, tak aby informacje przekazywane przez świadka były usystematyzowane i wyczerpujące.

Podsumowanie

Powyższe rozważania prowadzą do wyważonej oceny nowowprowadzonego rozwiązania. Stwierdzić trzeba, że wzbogacenie form przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka było przez praktykę oczekiwane. Stąd wynika podstawowa pozytywna ocena. Jednak obowiązujący przepis art. 271¹ k.p.c. nie jest pozbawiony wad, na co już doktryna zwróciła uwagę (a co również sygnalizowano w przedmiotowym opracowaniu). Wydaje się jednak, że sądy powszechne mogą w praktyce poradzić sobie z przedstawionymi problemami, a w konsekwencji doprowadzić do stworzenia skutecznych sposobów przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej. W tym miejscu, należy również wskazać na najważniejsze wnioski w tym zakresie:

- ❑ przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka w formie pisemnej nie może stanowić jedynie wyjątkowego sposobu przeprowadzania tego dowodu, należy też poszukiwać rozwiązań, które umożliwią szersze jego wykorzystanie,
- ❑ dla zachowania sprawności postępowania nie należy zbyt rygorystycznie stosować ogólnych przepisów związanych z dowodem z zeznań świadka (przykładowo, w odniesieniu do roty przyrzeczenia),
- ❑ konieczne jest przygotowanie odpowiednich formularzy przyrzeczenia i pouczeń, które mają być przesyłane do świadka,
- ❑ formularze powinny być jednolite dla całego sądownictwa powszechnego,
- ❑ przewodniczący, sędziowie oraz strony powinni przygotowywać listę pytań do świadka.

Bibliografia

Literatura

Gołaczyński J., Szostek D. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, Warszawa 2019, Legalis.

- Manowska M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Marciniak A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 205¹–424¹²*, Warszawa 2019, Legalis.
- Szancilo T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. 1, Warszawa 2019, Legalis.
- Zembrzusi T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, Tom I i II*, Warszawa 2020, Lex.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 1950 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 4 lipca 2019 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469).

Orzeczenia

- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2002 r., III KKN 342/99, Lex nr 53902.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 6 lipca 2017 r., I ACa 1026/16, Lex nr 2441528.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 8 czerwca 2018 r., I ACa 997/16, Lex nr 2535401.

Inne

- Druk nr 3137, www.sejm.gov.pl (dostęp: 1.10.2019).